

DOI: 10.37100/2616-7689/2020/8(27)/3
УДК 330.15 : 332.142.6
JEL CLASSIFICATION: O 44, Q 56, R 11

**БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМНИЙ КОНЦЕПТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

BYSUNESS-ECOSYSTEM CONCEPT OF SUSTAINABLE MANAGEMENT

Ігор БИСТРЯКОВ,

доктор економічних наук,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України», Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6482-7099>

Igor BYSTRYAKOV,

Doctor of Economic Sciences,
Public Institution «Institute of
Environmental Economics and
Sustainable Development of the National
Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Дмитро КЛИНОВИЙ,

кандидат економічних наук,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України», Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3034-8097>

Dmitry KLYNOVYI,

Candidate of Economic Sciences,
Public Institution «Institute of
Environmental Economics and
Sustainable Development of the National
Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Метою статті є визначення інноваційного концепту забезпечення сталого господарювання на основі аналізу інституціональної конфігурації бізнес-екосистемних утворень. Окреслено концепт сталого господарювання як створення умов для полісуб'єктного управління територіальними капіталами на базі платформних цифрових технологій і принципів партнерства влади, бізнесу та населення. Проаналізовано інституціональну конфігурацію територіальних бізнес-екосистем. Деталізовано структуру бізнес-екосистемного концепту сталого господарювання, включаючи базові формати інституціоналізації управління територіальними активами, інформаційно-комунікаційну платформну складову, а також управлінські механізми сталого господарювання, орієнтовані на створення системи полісуб'єктного управління сталим розвитком територіальних утворень.

Ключові слова: бізнес-екосистема, концепт, інституція, інститут, стале господарювання.

The purpose of the article is to define an innovative concept of sustainable management based on the analysis of the institutional configuration of business ecosystem entities. The concept of sustainable (SUST) management is outlined as the creation of conditions for multi-entity management of territorial capital on the basis of digital platform technologies and the principles of partnership between government, business and the population. The institutional configuration of territorial business ecosystems is analyzed. It is determined that the business-ecosystem organization of economic activity is a flexible and dynamic system that creates opportunities for the integration of natural resources into economic circulation in territorial communities. It is established that there is a need for a radical restructuring of the institutional configuration of the spatial management system of natural resources in the direction of creating a system of multi-entity management of territorial capital. The main institutions and institutes of the spatial system of natural resources management of the territorial business ecosystem are outlined, in the field of local government, public-private partnership, corporate-platform and structural-project management, etc., within which economic actors of business ecosystems are endowed with appropriate functions and powers.. The structure of the business-ecosystem concept of sustainable management is detailed, including the basic formats of institutionalization of territorial assets management, informational and communicational platform component and management mechanisms of sustainable management, which are focused on creating a system of multi-entity management of

sustainable development of territorial communities. Basic formats and forms of institutionalization of territorial assets management in the conditions of decentralization of power are proposed, including communication platforms of collaborative interactions between public authorities, business and population, as well as a set of mechanisms of structural and project management of sustainable development of territorial communities.

Key words: *business ecosystem, concept, institution, institute, sustainable management.*

Постановка проблеми. Сьогодні бізнес-екосистема є найбільш прогресивним форматом організації господарської діяльності, що значною мірою пов'язано із розвитком сучасних уявлень про методологію просторового економічного розвитку. Але новітні погляди здебільшого обумовлені технологічними інноваціями в галузі інформаційного забезпечення комунікацій суб'єктів господарювання або стейкхолдерів. Саме у площині впорядкування інтересів учасників господарської діяльності можливо отримати бажаний ефект сталого розвитку. При цьому бізнес-екосистему доцільно розглядати як територіально впорядкований через платформні комунікативні механізми загальноресурсний простір горизонтальної взаємодії всіх суб'єктів господарського процесу, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у виробництві благ, створюючи загальну цінність, будучи гнучкими та адаптованими до виживання, як у біологічній екосистемі [1, с. 6–7]. Згідно із загальносвітовим трендом цифровізації управління економікою, стале господарювання насамперед повинно забезпечуватися відповідним формуванням інформаційно-технологічних мережевих платформ просторового характеру, які функціонуватимуть подібно до природних екосистем, але тільки в суспільно-виробничій сфері. В умовах трансформацій, що відбуваються, об'єктивно з'являється нове інституціональне утворення у вигляді цифрової платформи управління активами. Відіграючи на нинішньому етапі розвитку роль впливового чинника забезпечення сталого територіального розвитку, він потребує деталізованого дослідження з позицій формування відповідної інституціональної оболонки, тобто такої її конфігурації, яка б уможливила вільне функціонування бізнес-екосистем з метою концептуального впорядкування відносин суб'єктів господарювання до потреб сталого розвитку.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх двох десятиліть

дослідники бізнес-екосистемних утворень висунули низку методологічних позицій у контексті забезпечення їх сталого розвитку. Вони торкаються як сутнісних ознак такого концепту, так, зокрема, і домінант, інструментів та механізмів його розбудови. Питанням теорії управління розвитком сучасних бізнес-екосистем у проблематиці визначеного напрямку присвячено багато робіт, зокрема таких авторів: С. Аवासількаї, Е. Анграєні, Ю. Андросика, А. Бранденбургера, Е. Галатеану, О. Гасмана, С. Госсайна, К. Гришина, Х. Етцковіца, М. Зегвельда, М. Каргініємі, А. Івантера, А. Кораліо, М. Лансіті, Р. Левієна, Дж. Мура, С. Проскурніна, Н. Смородинської, Н. Солоділової, К. Франкенбургера, Е. Хартіга, М. Хвесика, М. Шика тощо. У дослідженнях цих та інших учених насамперед звертається увага на такий тип розвитку бізнес-екосистем, що здатний до самотрансформації. Дійсно, для цього є всі підстави, оскільки мережевий характер взаємодій усередині бізнес-екосистем об'єктивно виводить на шлях упорядкування взаємодії всіх її структурних елементів через використання низової ініціативи, охоплюючи також діяльність структур публічного управління. Проте наразі комплексного та впорядкованого дослідження бізнес-екосистемного підходу з позицій новітніх поглядів на формування концепту сталого господарювання ще не проведено.

Мета статті пов'язана із визначенням на основі аналізу інституціональної конфігурації щодо функціонування природно-господарських бізнес-екосистемних утворень на інноваційних засадах концепту забезпечення сталого господарювання з використанням цифрових технологій, механізмів та інструментів сучасної платформної економіки.

Виклад основного матеріалу. Новітні бізнес-екосистемні управлінські підходи пов'язуються авторами статті з формуванням інноваційного концепту сталого господарювання SUST. Аббревіатуру скомпоновано шляхом поєднання кількох базових характеристик такої управлінсько-

господарської моделі з англійської мови: *sustainable* – стійкості, *uniting* – такої, що об'єднує, *self-transformed* – такої, яка самотрансформується. Загальні рамки концепту *SUST*-господарювання стосуються типу реакції системи на деформуючі екзогенні та ендогенні фактори впливу як певною мірою живого організму, в якому за допомогою платформних підходів активізуються механізми саморегуляції сталого функціонування. У цьому випадку важливим є формування адекватної до динамічних змін умов інституціональної конфігурації забезпечення розвитку господарської системи. Причому об'єднувальну функцію виконує саме платформний характер взаємодії, автотельно спрямовуючи діяльність на отримання синергетичного ефекту від використання організаційних і фінансово-економічних механізмів самотрансформаційних процесів. Важливо, що у бізнес-екосистемній моделі розвитку, на відміну від традиційної ринкової моделі безпосередніх господарських взаємодій контрагентів, у рамках територіальних соціально-економічних систем створюються за участі влади і бізнесу інформаційно-технологічні платформи. Саме вони дають змогу формувати гнучкі кластерні об'єднання здатних виходити на ринок інноваційних продуктів і послуг, а також забезпечувати обмін спільно створеними цінностями [2, 3, 4]. Шляхом цифровізації інформативних потоків виробництва та інфраструктури забезпечуватиметься швидко й ефективно інтеграція територіальних ресурсів, виробників і споживачів в єдину бізнес-екосистему [5, 6]. Цьому процесу сприяє впровадження захищених та стійких форматів систем накопичення, обліку й обміну інформацією (технологія «блокчейн» тощо). У свою чергу, забезпечення сталості господарювання потребує адекватного поведіння з природним капіталом як базовим ресурсом. Таким чином, упорядкування цього питання стосується не тільки проблем ефективного природокористування, але й забезпечення просторового розвитку в цілому.

Забезпечення сталості розвитку територіальних бізнес-екосистем має насамперед виходити з того, що вони є інституціональними конфігураціями і складаються з інституцій та інститутів [7]. Із позицій неінституціоналізму інституції – це правила поведінки, а інститути – актори,

поведінкові компетенції яких зводяться до формування управлінських стратегій та забезпечення їх реалізації згідно з прийнятими нормами на практиці [8]. У системній єдності інституцій та інститутів розкриваються три сутнісні ознаки бізнес-екосистемних утворень, що відображають його мережевий, платформний характер та здатності до самоорганізації. Тобто сучасна бізнес-екосистема з першої позиції розглядається як сукупність учасників, що взаємодіють між собою та всією бізнес-екосистемою і беруть участь у створенні ланцюжка цінностей; другої – як платформа, тобто цілеспрямовано або спонтанно організований майданчик пошуку клієнтів, компаньйонів, капіталу, товарів і послуг (англ. *marketplace*); третьої – вона є живою системою, тобто такою, що самоорганізується та розвивається за певними закономірностями.

Отже, згідно з бізнес-екосистемним підходом, оптимальна інституціональна конфігурація просторової системи управління природно-ресурсними активами являє собою системну сукупність інституцій та інститутів, якими забезпечується ефективна інтеграція природних ресурсів до господарського обігу як капіталів, що значною мірою активізують процес виробництва і реалізації споживачам створених природою цінностей. На порядок денний постає питання досягнення ефективного балансу між достатнім ступенем керуваності поведінки економічних акторів бізнес-екосистеми як учасників колаборативних взаємодій. Тут, з одного боку, індивідуальні економічні гравці, які відрізняються високим ступенем свободи маневрування, а з іншого – інститути, що виконуватимуть регулятивні функції в колаборативних взаємодіях. Саме це й акцентує увагу на розвитку такої форми організації, як публічно-приватне партнерство.

Розгляд інституціональної (інституції) та інституційної (інститути) складових свідчить про їх певну спорідненість, пов'язану спільністю виконуваних ними господарських та інших функцій (табл.).

Із позицій організації сталого господарювання в територіальних бізнес-екосистемах найвпливовішими інституціями є місцеве самоврядування, публічно-приватне партнерство, корпоративно-платформне і структурно-проектне управління, які й формуватимуть полісуб'єктну систему управління

територіальними активами. У налагодженні взаємодії між інститутами-учасниками бізнес-екосистеми, а також кожним окремим її учасником платформний підхід виконує дуже важливі функції.

Таблиця

Інституції та інститути територіальних бізнес-екосистем як чинники сталого господарювання

Інституції (правила поведінки)	Інститути (економічні актори)
Міське самоврядування: форма публічної влади, що реалізується специфічними суб'єктами – територіальними колективами і сформованими органами, має особливий об'єкт врядування – питання місцевого значення	Муніципалітет як публічно-правова корпорація з широкими правами розпорядження муніципальною власністю, господарської діяльності для вирішення завдань сталого просторового розвитку територіальних утворень
Публічно-приватне партнерство: система відносин між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями та приватними партнерами у двох основних форматах – контрактному та спільній господарській діяльності	Державні органи влади, органи місцевого самоврядування, бізнес-структури, підприємства державного/комунального сектору; офіси/ради публічно-приватного партнерства, спільні державно-приватні підприємства
Корпоративно-платформне управління: інформаційно-комунікативна система взаємодії між органами публічної влади, інвесторами, власниками, керівництвом і стейкхолдерами, корпоративними утвореннями, за допомогою якої реалізуються права учасників економічної діяльності	Територіальні кластерно-корпоративні утворення з управління природними активами, органи громадського контролю, управлінські платформи колаборативно-корпоративних взаємодій, громадські організації, інші стейкхолдери (підприємства, фінансові установи)
Структурно-проектне управління: спосіб управління змінами, за якого управлінська увага зосереджується на проектному продукті з певним життєвим циклом, що виводиться на ринок за консолідованою участі різних економічних агентів, що активізує отримання результатів від діяльності проектних компаній як структур управління змінами	Проектні компанії як інститути реалізації проекту, включаючи державно-приватні компанії SPV-типу; корпоративні інвестиційні фонди, пайові інвестиційні та ендаумент-фонди; проектні організації, координаційні групи проектів; будівельні, інжинірингові, консалтингові, аудиторські організації, краудфандингові платформи, професійні фандрейзери та інші учасники сталого фінансування

*Джерело: розроблено авторами.

Так, за ініціативою органів публічної влади в межах загальної стратегії запровадження системи електронного врядування забезпечується формування інтегральних інформаційно-технологічних платформ як окремого інституціонального утворення.

При цьому вискоєфективна інституціональна конфігурація створює адекватний простір організації взаємодій у сфері публічного управління, бізнесу та соціуму. З цих позицій платформа є одночасно інституціонально-інституційним утворенням, яке, з одного боку, за концептом належного врядування визначає такі правила гри учасникам взаємодії, як участь, відкритість, орієнтація на консенсус. З

іншого – власне платформа є окремим інститутом, який організує поле цих взаємодій і забезпечує ефективну мережеву колаборацію влади, бізнесу й населення. Виходячи з цього, підхід до управління природно-ресурсними активами України в рамках концепту SUST-господарювання полягає в організації на основних рівнях просторового управління – загальнонаціональному, міжрегіональному, регіональному та муніципальному – відповідної інформаційно-комунікативної взаємодії органів публічної влади, бізнесу і населення.

Така інституціональна конфігурація повинна забезпечити вискоєфективну інтеграцію природних ресурсів у

господарський процес саме через використання можливостей корпоративної економіки, структурно-проектного підходу до управління та різноманітних механізмів публічно-приватної взаємодії тощо. При цьому для кожної системної складової господарського простору країни доцільно

обрати такі форми інституціоналізації природно-ресурсних відносин, якими забезпечуватиметься найефективніше залучення природних ресурсів до економічного обігу як активів (рис.).

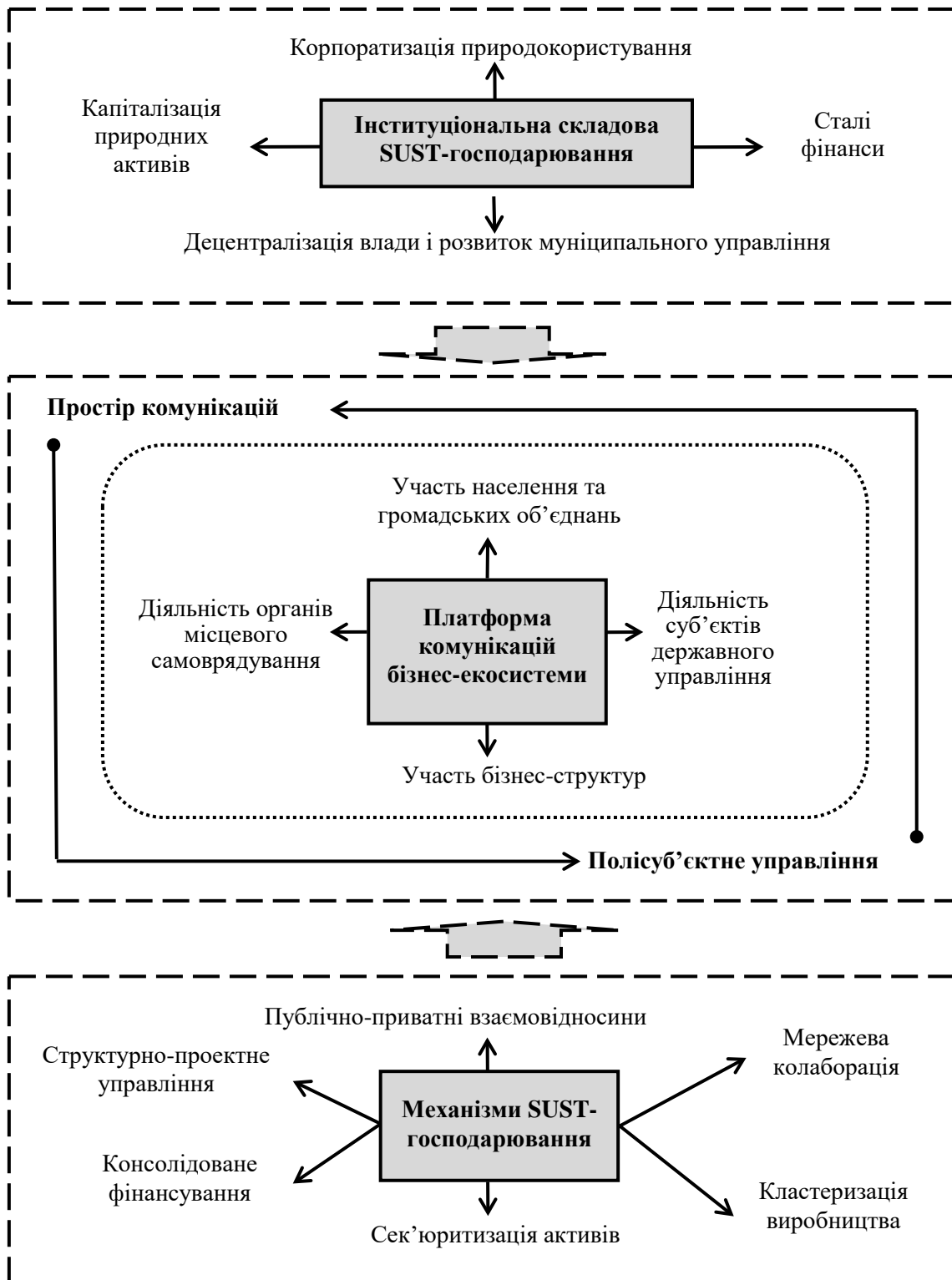

Рис. Базові складові бізнес-екосистемного концепту сталого (SUST) господарювання

Із позицій сталості просторового розвитку в концепті SUST-господарювання управління територіальним утворенням має розглядатися перш за все як єдиною системою територіальних капіталів, а ефективність – як раціональне та вигідне для всіх учасників бізнес-екосистеми їх використання, джерело доходів, здатних забезпечити розвиток і окремої сфери господарювання, і територіального господарського утворення в цілому.

Інституції та інститути просторової системи управління природно-ресурсними активами за бізнес-екосистемним підходом розкриваються у чотирьох основних площинах, або сферах.

По-перше, у сфері управління природними ресурсами як власністю. Згідно із інституціоналізованими умовами колаборативної взаємодії суб'єктів господарювання, упорядкування відбувається в напрямі покращення управлінських функцій по відношенню до природних ресурсів, з одного боку, як до власності, а з іншого – як виробничих активів. Тобто інституціоналізуються засоби отримання доходів і, відповідно, прибутків, а отже, здійснюється управління природними ресурсами як виробничими об'єктами, що створюють вартість. Тому на перший план виходять державні інституції та інститути загальнонародної, державної, муніципальної та приватної власності, що потребує вдосконалення вітчизняного природно-ресурсного законодавства і повноцінного практичного запровадження.

По-друге, у сфері виробництва, де природні ресурси залучають як засоби і предмети праці у процесі виробництва товарів і послуг шляхом їх технологічної експлуатації. Тобто управління ними здійснюється як виробничими ресурсами, що мають вартість. У цій сфері важливу роль відіграють сучасні ринкові інституції, включаючи платформні утворення, а також інститут підприємництва.

По-третє, у сфері взаємодії влади і бізнесу та створення спільних суб'єктів господарювання. Тут природні ресурси відіграють роль об'єктів поділу складових прав власності (володіння, користування, розпорядження) і виключно важливими стають різноманітні конфігурації публічно-приватних партнерств та інституції спільного підприємництва і корпоративних відносин.

По-четверте, у сфері фінансових відносин, коли інститути орієнтовані на впорядкування господарської взаємодії державних та недержавних суб'єктів господарювання у межах відповідних фінансових відносин, об'єктами яких є природно-ресурсні активи. З розвитком орендних, концесійних та інших різноманітних договірних відносин ресурси стають об'єктом фінансування, а отже, на перший план виходять інституціональні утворення зі сфер грошового обігу, залучення та запозичення капіталів, фіскальних і бюджетних відносин.

З урахуванням усіх чотирьох аспектів із позицій SUST-господарювання сталість просторового розвитку забезпечуватиметься за умови, коли територіальні природні ресурси будуть повноцінно, раціонально та ефективно використовуватися в технологічному циклі; приносити максимальний дохід на вкладений капітал як активи підприємницької діяльності; матимуть ефективного власника та користувача, здатних правильно розпоряджатися ними як власністю та інтегрувати їх у господарський обіг, а також стануть високодоходними й ліквідними об'єктами фінансових відносин, спроможними бути не тільки джерелом інвестиційного доходу, але й засобом, який дає змогу інвестору брати активну участь в управлінні власними активами.

Висновки. Бізнес-екосистемна організація економічної діяльності як дуже гнучка та динамічна система створює можливості для інтеграції природних ресурсів до господарського обігу як капіталів, що забезпечують виробництво цінностей у рамках відповідних територіальних утворень. При цьому об'єктивно виникає потреба в кардинальній перебудові інституціональної конфігурації просторової системи управління природно-ресурсними активами, включаючи сукупність інституцій та інститутів, у напрямі створення системи полісуб'єктного управління територіальними капіталами. Основні інституції та інститути перебувають у сфері організації місцевого самоврядування, публічно-приватного партнерства, корпоративно-платформного і структурно-проектного управління тощо, у рамках яких економічні актори бізнес-екосистем отримують відповідні функції і повноваження.

Разом з тим основою різноманітних просторових організаційних ситуацій є формальні структурні ознаки бізнес-екосистемного концепту сталого господарювання, які слід ураховувати. До них відносяться базові формати та форми інституціоналізації управління територіальними активами в умовах децентралізації влади, полісуб'єктна інформаційно-комунікаційна платформа колаборативних взаємодій між органами публічної влади, бізнесом і населенням, а також сукупність управлінських механізмів, орієнтованих на формування системи структурно-проектного управління сталим розвитком територіальних утворень, з чим пов'язані напрями подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Бистряков І.К. Платформна економіка просторових бізнес-екосистем як інноваційний тренд сталого розвитку / І.К. Бистряков, Д.В. Клиновий // Наука та наукознавство. – 2019. – № 3(195). – С. 3–25.
2. Андросик Ю.Н. Бизнес-экосистемы как форма развития кластеров / Ю.Н. Андросик // Труды БГТУ. – 2016. – № 7. – С. 38–43.
3. Смородинская Н.В. Сетевые инновационные экосистемы и их роль в динамизации экономического роста / Н.В. Смородинская // Инновации. – 2014. – № 7(189). – С. 27–33.
4. Соболев А.А. Инновационная экосистема как системообразующий фактор инициации и продвижения инноваций / А.А. Соболев, К.Н. Малеева, В.И. Соловьев // Инновации в жизнь. – 2016. – № 2(17). – С. 31–44.
5. Galateanu E. Business ecosystem «reliability» / E. Galateanu, S. Avasilcai // Procedia - Social and Behavioral Sciences. – 2014. – Vol.124. – P. 312–321.
6. Corallo A. The Digital Business Ecosystem / A. Corallo, G. Passiante, A. Prertcipe. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2007. – 240 p.
7. Фролов Д.П. Методологический институционализм 2.0: от институтов к институциональным конфигурациям / Д.П. Фролов // Вопросы экономики. – 2016. – № 7. – С. 147–160.
8. Кармазіна М. «Інститут» та «інституція»: проблем розрізнення понять /

М. Кармазіна, О. Шурбована // Політичний менеджмент. – 2006. – № 4. – С. 10–19.

References

1. Bystryakov, I.K. & Klynovyy D.V. (2019). Platformna ekonomika prostorovykh biznes-ekosystem yak innovatsiynny trend staloho rozvytku [Platform economics of spatial business-ecosystems as an innovative trend of sustainable development]. *Nauka ta naukoznavstvo*, 3(195), 3-25. doi:10.15407/sofs2019.03.003 [in Ukrainian].
2. Androsik, YU.N. (2016). Biznes-ekosistemy kak forma razvitiya klasterov [Business ecosystems as a form of cluster development]. *Trudy BGTU*, 7, 38-43 [in Russian].
3. Smorodinskaya, N.V. (2014). Setevyye innovatsionnyye ekosistemy i ikh rol' v dinamizatsii ekonomicheskogo rosta [Network innovation ecosystems and their role in the dynamization of economic growth]. *Innovatsii*, 7 (189), 27–33 [in Russian].
4. Sobolev, A.A., Maleyeva, K.N., Solov'yev, V.I. (2016). Innovatsionnaya ekosistema kak sistemoobrazuyushchiy faktor initsiatsii i prodvizheniya innovatsiy [Innovation ecosystem as a system-forming factor in the initiation and promotion of innovations]. *Innovatsii v zhizn'*, 2 (17), 31-44 [in Russian].
5. Galateanu, E. & Avasilcai, S. (2014). Business ecosystem «reliability». *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 124. doi:10.1016/j.sbspro.2014.02.491 [in English].
6. Corallo, A., Passiante, G., Prertcipe, A. (2007). *The Digital Business Ecosystem*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited [in English].
7. Frolov, D.P. (2016). Metodologicheskiy institutsionalizm 2.0: ot institutov k institutsional'nym konfiguratsiyam [Methodological institutionalism 2.0: from institutions to institutional configurations]. *Voprosy ekonomiki*, 7, 147–160. doi:10.32609/0042-8736-2016-7-147-160 [in Russian].
8. Karmazina, M. & Shurbovana, O. (2006). «Instytut» ta «instytutsiya»: problem rozrinnennya ponyat' [«Institute» and «institution»: problems of differentiation of concepts]. *Politychnyy menezhment*, 4, 10-19 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31 серпня 2020 року